

Մ Ա Ս II - Բ

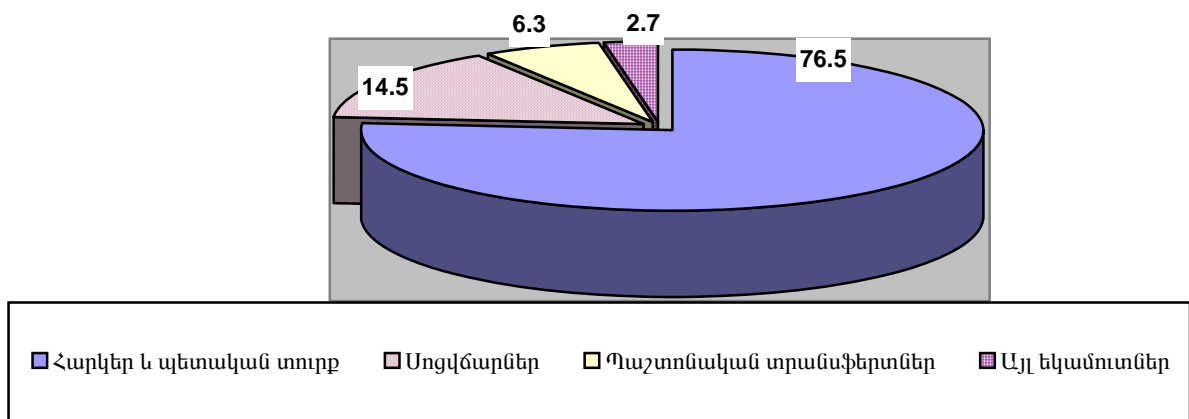
Հ ա ր կ ա ք յ ո շ ք ե տ ա յ ի ն ց ո լ ց ա ն ի շ ն ե ր ի կ ա ն խ ա տ ե ս ո լ մ ն ե ր

ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծի եկամուտների, ծախսերի, դեֆիցիտի մակարդակները ձևավորվել են մակրոտնտեսական զարգացումների ակնկալվող սցենարի սահմաններում, որն իր հերթին կանխատեսվել է տնտեսության հետձգնաժամային փուլով թելադրվող առանձնահատուկ մակրոտնտեսական պայմաններին համապատասխան և ներկայացվել է սույն ուղերձի մաս II-Ա-ում:

Եկամուտների կանխատեսումներ

ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծով նախատեսված բյուջետային եկամուտների կազմում, ինչպես և նախորդ տարիներին, գերակշիռ մաս են զբաղեցնում հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի գծով ակնկալվող մուտքերը:

Գծապատկեր 2.1. ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծով նախատեսված բյուջետային եկամուտների կառուցվածքը (%-ով ընդհանուրի նկատմամբ)

ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծով նախատեսվել է 850.0 մլրդ դրամ եկամուտներ, որից հարկային եկամուտների, պետական տուրքերի և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների գծով՝ 773.4 մլրդ դրամ: Հարկ է նշել, որ, հիմք ընդունելով տնտեսությունում ընթացիկ տարում արձանագրված և հաջորդ տարում սպասվելիք դրական տեղաշարժերը, ակնկալվում է արդեն 2011 թվականին էականորեն գերազանցել նշված

պարտադիր վճարների գծով 2008 թվականի հավաքագրման մակարդակը՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ պարտադիր վճարների հարաբերության ցուցանիշի 2008 թվականի համադրելի 20.2%-ի դիմաց 2011 թվականին ծրագրվում է ապահովել 20.6% մակարդակ կամ բացարձակ արժեքով գերազանցել ավելի քան 53 մլրդ դրամով:

2011 թվականի համար ծրագրված հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի 650.0 մլրդ դրամ մակարդակը գերազանցում է 2009 թվականի համադրելի¹ փաստացի մակարդակը 129.8 մլրդ դրամով, իսկ 2010 թվականի համադրելի¹ սպասողականը՝ 58.0 մլրդ դրամով: ՀՆԱ-ի նկատմամբ հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի հարաբերության ցուցանիշը 2009թ փաստացի, 2010թ սպասողական և 2011թ ծրագրային ցուցանիշներով հաշվարկված կկազմի համապատասխանաբար՝ 16.8%, 17.1% և 17.3%:

Բյուջետային եկամուտների՝ ըստ առանձին եկամտատեսակների կանխատեսումների մանրամասները ներկայացված են «Հայաստանի Հանրապետության 2011 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի բացատրագրի՝ եկամուտների կանխատեսմանը վերաբերվող մասում:

2011 թվականի ծախսերի մակարդակը և ծախսային գերակայությունները

Հաշվի առնելով ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի եկամուտների կանխատեսվող մակարդակը և դեֆիցիտի ու պետական պարտքի նպատակային ցուցանիշները, որոնք ներկայացվում են հաջորդ բաժնում, ՀՀ կառավարությունը ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի ծախսերի ծավալը առաջարկում է սահմանել 998.6 մլրդ դրամի չափով:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության հիմնական ռազմավարական գերակայությունները սահմանված են 2008 թվականի ապրիլի 30-ին ՀՀ Ազգային ժողովի հավանությանն արժանացած՝ ՀՀ կառավարության ծրագրով և ՀՀ կառավարության կողմից 2008 թվականի հոկտեմբերի 30-ին ընդունված Կայուն Զարգացման ռազմավարական ծրագրով: Վերը նշված փաստաթղթերի համաձայն ՀՀ կառավարությունն առաջիկա տարիներին առավել կարևորում է պետական բյուջեի ծախսային հետևյալ գերակայությունները (գերակայություն են համարվում այն ոլորտները, որոնց հատկացվում են լրացուցիչ բյուջետային ռեսուրսների զգալի մասը կամ որոնց ֆինանսավորման համար ներգրավում են վարկային ռեսուրսներ):

¹ Առանց պետական բյուջեից ֆինանսավորված գումարիների գծով ստացված եկամուտների և արտաբյուջետային հաշիվների եկամուտների:

(i) սոցիալական ոլորտի առանձին ճյուղերում (մասնավորապես՝ կրթություն, առողջապահություն, սոցիալական պաշտպանություն), ինչպես նաև պետական կառավարման բնագավառում պետական մարմինների գործունեության արդյունավետության, նպատակաուղղվածության և հասցեականության մակարդակի բարձրացման, նրանց կողմից հանրությանը մատուցվող ծառայությունները բնակչության համար ավելի մատչելի դարձնելու նպատակով իրականացվող բարեփոխումների ֆինանսական ապահովում,

(ii) հանրապետության տարածքային ամբողջականությունը, տարածաշրջանում կայունությունը և Ղարաբաղյան հակամարտության կողմերի ուժերի հավասարակշռությունը պահպանելու նպատակով պաշտպանության և ազգային անվտանգության կառույցների կենսագործունեության համար անհրաժեշտ ֆինանսական ապահովում,

(iii) տնտեսության առանձին ոլորտներում (մասնավորապես՝ գյուղատնտեսություն, ջրային տնտեսություն, ճանապարհային տնտեսություն և էներգետիկա) ենթակառուցվածքների վերականգնման և զարգացման ծրագրերի իրականացում:

Ստորև բերված աղյուսակում ներկայացված է ՀՀ 2011թ պետական բյուջեից ծախսերի հիմնական ուղղություններին բաշխվող հատկացումների տեսակարար կշիռներն (տոկոսներով)՝ պետական բյուջեի ընդհանուր ծախսերի նկատմամբ:

Աղյուսակ 2. 1. ՀՀ 2011թթ պետական բյուջեից հիմնական ուղղություններին բաշխվող հատկացումների տեսակարար կշիռները

Ուղղությունները	2011թ նախագիծ
1. Սոցիալ-մշակութային ճյուղեր	46.2
2. Պաշտպանություն, ազգային անվտանգություն, հասարակական կարգի պահպանության, քրեակատարողական և արտակարգ իրավիճակների համակարգեր	18.8
3. Տնտեսության ճյուղեր	15.6
4. Պետական պարտքի սպասարկում	4.5
5. Աջակցություն տեղական ինքնակառավարման մարմիններին	3.3

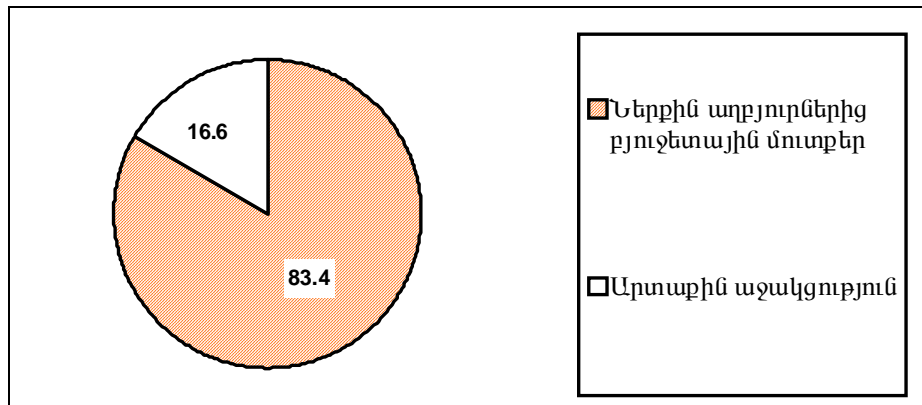
Այս ծախսերի վերաբերյալ տեղեկատվությունն ըստ հիմնական բաղադրիչների և մանրամասների ներկայացված է «Հայաստանի Հանրապետության 2011 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի բացատրագրում:

Ֆինանսավորումը նվիրատուների կողմից

2011 թվականին, ինչպես և նախորդ տարիներին, բյուջետային մուտքերի ընդհանուր ծավալը ձևավորվելու է նաև բյուջետային որոշ ծախսերի ֆինանսավորման համար օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների կողմից պաշտոնա-

կան դրամաշնորհների և արտոնյալ վարկերի տեսքով Հայաստանի Հանրապետությանը հատկացվող աջակցության հաշվին: Ստորև ներկայացված պատկերում արտացոլված են 2011 թվականի բյուջետային մուտքերի ընդհանուր գումարում ներքին և արտաքին աղբյուրներից ստացվելիք մուտքերի տեսակարար կշիռները (տոկոսներով):

Գծապատկեր 2.2. ՀՀ 2011 պետական բյուջեի մուտքերի ընդհանուր գումարում ներքին և արտաքին աղբյուրներից ստացվելիք մուտքերի տեսակարար կշիռները (%)

Այս հարցի վերաբերյալ տեղեկատվությունը ըստ հիմնական բաղադրիչների և մանրամասների ևս ներկայացված է «Հայաստանի Հանրապետության 2011 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի բացատրագրում:

Պետական բյուջեի դեֆիցիտի (պակասորդի) և պարտքերի մակարդակը

ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի դեֆիցիտը ծրագրավորվել է ՀՆԱ-ի 3.9 %-ի չափով և կազմում է 148.6 մլրդ դրամ: Վերը նշված բյուջետային դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրներում ներքին աղբյուրների տեսակարար կշիռը ընդհանուրի մեջ կկազմի մոտ 55.7%: Դեֆիցիտի ֆինանսավորման ներքին աղբյուրների հիմնական մասը կազմում են պետական արժեթղթերի իրացումից ստացվելիք մուտքերը՝ 30.0 մլրդ դրամ, ինչպես նաև 2011 թվականի տարեսկզբի ազատ մնացորդի միջոցների և կայունացման դեպոզիտային հաշվի միջոցների՝ բյուջետային ելքերի ֆինանսավորմանն ուղղվող մասը՝ համապատասխանաբար 25.5 մլրդ դրամ և 27.0 մլրդ դրամ:

Դեռևս զգալի են արտաքին աղբյուրներից՝ միջազգային կազմակերպություններից (մեծամասամբ Համաշխարհային բանկի և Եվրամիության կողմից) և օտարերկրյա պետություններից ստացվելիք արտոնյալ վարկերի հաշվին պետական բյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորմանն ուղղվող միջոցները: ՀՀ պետական պարտքի 2009 թվականի արդյունքներով առկա և

2010-2011 թթ կանխատեսվող ընդհանուր կառուցվածքը (ըստ գոյացման աղբյուրների) և կանխատեսվող ծավալները ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում:

Աղյուսակ 2. 2. ՀՀ պետական պարտքը 2009-2011թթ (մլն ԱՄՆ դոլար)

Ցուցանիշներ	2009թ	2010թ	2011թ
	փաստացի	սպասողական	նախագիծ ²
Պետական պարտք՝ ընդամենը	3,362.7	3,874.3	4,305.1
այդ թվում՝			
արտաքին պարտք	2,966.7	3,385.3	3,737.7
որից՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի պարտք	500.8	574.8	656.5
ներքին պարտք	396.0	489.0	567.4

Ինչպես երևում է աղյուսակից, կանխատեսումների համաձայն 2010 և 2011 թվականների տարեվերջի դրությամբ պետական պարտքի գերակշռող մասը (համապատասխանաբար 87.4%-ը և 86.8%-ը) բաժին է ընկնում արտաքին պարտքին:

Ժամկետանց պարտքեր

ՀՀ կառավարությունը, ինչպես և նախկինում, կարևորում է ժամկետանց բյուջետային պարտքերի առաջացման երևույթի վերահսկումը, քանի որ դրանք ուղղակի վտանգ են ներկայացնում տնտեսության բնականոն կենսագործունեության համար: Բացի այդ, վերջիններս անվերահսկելիորեն առաջացնելով ՀՀ կառավարության լրացուցիչ պարտավորություններ, մեծացնում են ճնշումը առաջիկա տարիների ՀՀ պետական բյուջեների վրա, դրանով իսկ սահմանափակելով պետության՝ առանց այդ էլ սուղ ֆինանսական հնարավորությունները ռազմավարական ծրագրերի իրականացման գործում: Դրա հետ մեկտեղ կիրականացվեն միջոցառումներ կուտակված հարկային գերավճարների մարման և այդ գծով նոր պարտքեր չկուտակելու ուղղությամբ:

Հարկաբյուջետային ռիսկերը

ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծի իրատեսության տեսանկյունից առանցքային նշանակություն ունի ծրագրային սցենարից հնարավոր հիմնական շեղումների գնահատականը: Ընդ որում, այդ շեղումները հարկաբյուջետային շրջանակի վրա կարող են ունենալ ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական ազդեցություն: Այդուհանդերձ, առավել կարևոր են այն շեղումները, որոնք կարող են հանգեցնել բացասական հետևանքների և

² 2010 և 2011 թվականների համար ներքին պետական պարտքը հաշվարկվել է 1 ԱՄՆ դոլար=363.74 դրամ փոխարժեքով (01.09.2010թ. դրությամբ արժույթային շուկայում ձևավորված միջին փոխարժեք (աղբյուր՝ ՀՀ կենտրոնական բանկ)):

պահանջելու են համապատասխան վերանայումներ կատարել ծախսերի ծրագրերում: Այդ իմաստով ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծի կանխատեսումները պարունակում են որոշակի ռիսկ և ռիսկային համապատասխան գործոնների բացահայտումը և դրանց գնահատականները էապես կարող են որոշակիացնել նախագծում կատարվելիք հնարավոր ճշգրտումների շրջանակները:

Ռիսկերի աղբյուրները

ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծի շրջանակներում կարելի է տարանջատել ռիսկերի հետևյալ աղբյուրները, որոնք կարող են հանգեցնել ծրագրային ռեսուրսային փաթեթից բացասական շեղումների.

- (i) ներքին ռեսուրսների գծով,
- (ii) արտաքին օժանդակության գծով:

Ներքին ռեսուրսների մասով. 2010 թվականի սպասողական ցուցանիշի նկատմամբ 2011 թվականի բյուջետային ռեսուրսների փաթեթի համալրում նախատեսվում է ապահովել հիմնականում հարկային եկամուտների և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների աճի հաշվին, որոնք կկազմեն ընդհանուր եկամուտների ավելի քան 90%-ը: Վերջիններիս հավաքագրումը մեծապես կախվածության մեջ կլինի մի կողմից մակրոտնտեսական զարգացումների կանխատեսվող և արձանագրվելիք միտումների համապատասխանությունից, իսկ մյուս կողմից՝ հարկերի հավաքագրման բնագավառում ՀՀ կառավարության վարչարական միջոցառումների իրականացման արդյունավետությունից: Նշված տնտեսական գործոններից բացի, այս դեպքում էական դեր ունի նաև հանրապետությունում տնտեսական միջավայրի վրա ներքին քաղաքական դաշտում զարգացումների և արտաքին գործոնների ազդեցությունները:

Մակրոտնտեսական զարգացումների կանխատեսվող և արձանագրվելիք միտումների համապատասխանություն. Մակրոտնտեսական շրջանակում կատարված կանխատեսումների մասով առկա ռիսկերի մասին նշվել է սույն ուղերձի II -Ա մասում:

Վարչարարական միջոցառումների իրականացում. Հետձգնաժամային ներկա փուլում ՀՀ կառավարությունը սկզբունքայնորեն շարունակում է իրականացնել իր կողմից որդեգրված՝ ստվերային տնտեսության ծավալների կրճատմանն ուղղված քաղաքականությունը, դրանով իսկ նպաստելով հարկային եկամուտների հավաքագրման բնագավառում իրավիճակի բարելավմանը: Այս կապակցությամբ հարկային եկամուտների մասով 2011 թվականին ռիսկի գործոնն առկա է և գնահատվում է 15.3 մլրդ դրամ: Այս դեպքում տնտեսության ստվերային հատվածի կրճատման և լրացուցիչ բյուջետային մուտքերի հավաքագրման

գրավականը հարկային և մաքսային մարմինների կողմից իրականացվելիք միջոցառումների բարեհաջող ընթացքն է, որն ըստ նախորդ տարիների փորձի կարելի է համարել հուսալի:

Արտաքին գործոնների ազդեցություններ. Ռիսկը հնարավոր է արտաքին գործոնների ազդեցության արդյունքում հանրապետությունում տնտեսական միջավայրի կտրուկ վատթարացման դեպքում և այն գնահատման ենթարկել հնարավոր չէ:

Արտաքին օժանդակության մասով 2011 թվականին բյուջետային ռեսուրսների փաթեթի համալրում նախատեսվում է ապահովել ինչպես պաշտոնական դրամաշնորհների, այնպես էլ վարկերի հաշվին:

Պաշտոնական դրամաշնորհների մասով. Այդ միջոցների հատկացման հարցը կամ համապատասխան մուտքերի ստացման ռիսկի գործոնը մեծամասամբ պայմանավորված է լինելու ՀՀ կառավարության կողմից տնտեսության բարեփոխումների բնագավառում որոշակի միջոցառումների իրականացման ընթացքով:

Վարկերի մասով ռիսկերը հիմնականում պայմանավորված են ինչպես պաշտոնական դրամաշնորհների դեպքում նշված գործոնով, այնպես էլ ծրագրային ցուցանիշներից փաստացի կատարվելիք հատկացումների հնարավոր շեղումներով:

Ռիսկերի հնարավոր հետևանքները և ճշգրտումների ուղղվածությունը

Ներքին ռեսուրսների մասով մուտքերի ծրագրվածից ցածր մակարդակը ենթադրում է ծախսերի վերանայում կրճատման ուղղությամբ: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ հարկային եկամուտները հիմնականում ամրագրված չեն որոշակի ծախսատեսակի կամ ծրագրի, ծախսերի ծրագրի վերանայումն իրականացվելու է՝ հիմք ընդունելով գերակայության սկզբունքը. այն է՝ առաջին հերթին կրճատվելու են այն ծախսատեսակների կամ ծրագրերի գծով նախատեսված ծախսերը, որոնք ունեն գերակայության ավելի ցածր աստիճան:

Արտաքին օժանդակության գծով մուտքերի թերստացման պայմաններում ծախսերի ծրագրի վերանայման մոտեցումները լինելու են տարբեր՝ կախված արտաքին օժանդակության բնույթից:

Համաձայն կանխատեսումների, ծրագրային ժամանակահատվածում արտաքին օժանդակության կառուցվածքում գերակշռելու են ծրագրային (նպատակային) բնույթի պաշտոնական դրամաշնորհներն ու վարկերը (52.8%):

Աղյուսակ 2. 3. Արտաքին օժանդակությունն՝ ըստ բնույթի

Ցուցանիշներ	Գումարը (մլրդ դրամներով)	Տեսակարար կշիռը արտաքին օժանդակության ընդհանուր գումարում (%)
Ընդհանուր բնույթի բյուջետային օժանդակություն	78.3	47.2
Պաշտոնական դրամաշնորհներ	24.1	x
Վարկեր	54.3	x
Ծրագրային (նպատակային) օժանդակություն	87.6	52.8

Պաշտոնական դրամաշնորհներ	29.8	x
Վարկեր	57.8	x
Ընդամենը արտաքին օժանդակություն	165.9	100.0

Բյուջետային փաթեթում ընդհանուր բնույթի բյուջետային օժանդակության թերստացման պայմաններում ծախսերի ծրագրի վերանայումն իրականացվելու է՝ ելնելով դրանց գերակայության աստիճանից, մինչդեռ ծրագրային (նպատակային) պաշտոնական դրամաշնորհների և վարկերի թերստացումը հանգեցնելու է այն ծրագրերի գծով ծախսերի կրճատմանը, որոնք անմիջականորեն կապակցված են ֆինանսավորման այդ աղբյուրներին, թեև առանձին դեպքերում հնարավոր է այդ ծրագրերի գծով արտաքին աղբյուրներից ստացվող միջոցների փոխարինումը ներքին ռեսուրսներով:

Աղյուսակ 2.4. 2009- 2011 թթ առանձին մակրոտնտեսական ցուցանիշներ

Եկամտասեսակը	2009 փաստացի ³	2010 ծրագիր	2011	
			2011-2013թթ ՄԺԾԾ	նախագիծ
Անվանական ՀՆԱ (մլրդ դրամ)	3,102.8	3,214.6	3,570.1	3,763.5
Իրական ՀՆԱ ինդեքս	-14.2 %	1.2%	3.4%	4.6%
ՀՆԱ դեֆլյատոր	1.3 %	2.0%	3.4%	3.6%
1 ԱՄՆ դոլարի միջին տարեկան փոխարժեքը դրամով	363.3	386.4	401.15	363.74
1 Եվրոյի միջին տարեկան փոխարժեքը դրամով	507.4	570.7	541.35	464.39
Պետական բյուջեի ընդամենը եկամուտներ (մլրդ դրամ)	672.1	742.1	833.8	850.0
Պետական բյուջեի ընդամենը եկամուտներ/ՀՆԱ (%)	21.66%	23.09%	23.36%	22.58%
Պետական բյուջեի հարկային եկամուտներ, տուրքեր և Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարներ (մլրդ դրամ)	623.1	675.2	771.3	773.4
Պետական բյուջեի հարկային եկամուտներ, տուրքեր և Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարներ /ՀՆԱ (%)	20.08%	21.01%	21.61%	20.55%
Պետական բյուջեի հարկային եկամուտներ և տուրքեր (մլրդ դրամ)	520.2	570.0 սպասողական 592.0	650.9	650.0

³ 2009-2011թթ համադրելիությունն ապահովվելու նպատակով 2009 թվականի փաստացի ցուցանիշներում ներառված չեն ՀՀ 2009թ պետական բյուջեից ծախս-եկամուտ գործառույթի եղանակով ստացված եկամուտները և կատարված ծախսերը, ինչպես նաև 2010, 2011թթ չնախատեսված արտաբյուջետային հաշիվների 2009 թվականի փաստացի եկամուտներն ու ծախսերը:

Եկամտասեսակը	2009 փաստացի ³	2010 ծրագիր	2011	
			2011-2013թթ ՄԺԾԾ	նախագիծ
Պետական բյուջեի հարկային եկամուտներ և տուրքեր /ՀՆԱ (%)	16.77%	17.73% սպասողական 17.06%	18.23%	17.27%
Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարներ (մլրդ դրամ)	102.9	105.2	120.4	123.4
Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարներ/ՀՆԱ (%)	3.32%	3.27%	3.37%	3.28%
Պետական բյուջեի ընդամենը ծախսեր(մլրդ դրամ)	912.8	935.5	1008.7	998.6
Պետական բյուջեի ընդամենը ծախսեր/ՀՆԱ (%)	29.42%	29.10%	28.26%	26.53%
Պետական բյուջեի դեֆիցիտ (մլրդ դրամ)	240.7	193.4	174.9	148.6
Պետական բյուջեի դեֆիցիտ/ՀՆԱ (%)	7.76%	6.02%	4.90%	3.95%

ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծի հաշվարկներում «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 21-րդ հոդվածի 8.1-րդ մասի պահանջի համաձայն կիրառվել են ս.թ սեպտեմբերի 1-ի դրությամբ ՀՀ արտարժույթային շուկայում ձևավորված տարադրամի փոխարժեքները ՀՀ դրամով:

Աղյուսակ 2.5 ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծի հաշվարկներում կիրառված տարադրամի փոխարժեքները ՀՀ դրամով

Տարադրամի տեսակը	դրամ
1 ԱՄՆ դոլար	363.74
1 եվրո	464.39
1 Մեծ Բրիտանիայի ֆունտ ստեռլինգ	558.7
1 Ռուսաստանյան ռուբլի	11.82
1 Շվեյցարական ֆրանկ	359.18
1 կանադական դոլար	342.73
10 ճապոնական իեն	43.2